

Den afrikanske Nora

Av Åshild Eliassen, *Dagbladet* 12.11.2006

Graça Machel, tidligere minister i Mosambik og gift med Nelson Mandela, ser en Nora i mange afrikanske medsøstre.

– Nora må bli en sosial bevegelse i Mosambik. Hun gir våre kvinner mot til å være rebelske og si: Jeg vil bestemme over mitt liv. For det finnes tusenvis av potensielle Noraer i Mosambik. De mangler en plattform der de kan hevde seg selv og sin rett. Det sier Graça Machel, en av paneldeltakerne under Ibsen-seminaret i hovedstaden Maputo denne uka. Seminaret er et ledd i prosjektet Noras søstre. De to andre var i Egypt og India. Det norske Utenriksdepartementet står bak den internasjonale feiringen av Ibsen, og ambassaden i Mosambik har vært lokal samarbeidspartner.

– I alle Mosambiks provinser finnes det en potensiell Nora. Hun lever under en patriarkalsk lov, slik Ibsens Nora gjorde. Selv om det er 44 prosent kvinner i regjeringen og 23 prosent kvinner i parlamentet i Mosambik, har vi ikke greid å bryte tradisjonene og den patriarkalske strukturen: Mennene bestemmer og hersker fortsatt over kvinnene utover landet. Og hva tror du er årsaken til at Mosambik er et av landene i verden med flest hiv-smittede med et prosenttall på 16,2? Det er den patriarkalske strukturen, hevder Graça Machel.

Selv har hun vært gift med to av kontinentets betydelige menn: Samora Machel, Mosambiks første president etter frigjøringen, og nå med Nelson Mandela. Hun har vært utdannings- og kulturminister. Enkelte anser henne som aktuell presidentkandidat i 2009.

– Den eneste forskjellen på meg og millioner av andre kvinner i Mosambik, er at jeg var heldig å vokse opp i en utdannet familie som lot meg velge selv og tillot meg å være rebelsk. Og jeg var meget opprørsk! poengterer Graça Machel. Hun avviser spekulasjonene om henne som president.

– Det skal et kolossalt mot til å påta seg et slikt oppdrag. Og det er heller ikke sikkert at mot er nok. Du må ha et team av kvinner rundt deg som jobber med deg og ikke bare for deg. Ellers risikerer du å bli knust, eller tvunget til å videreføre patriarkatet. Det nytter ikke med én Nora-skikkelse sammen med bare menn. Derfor må hennes eksempel mangfoldiggjøres i Mosambik. Vi trenger mange stemmer, understreker Graça Machel, selv en viktig rollemodell for kvinner i Mosambik.

Hun er ikke den eneste. I panelet satt blant andre Maria Alice Mabota, leder for Human Rights League, og forfatter Rosa Langa. Etter deres mening kan hele Mosambik sammenlignes med et dukkehjem, der kvinnene er begynt å våkne. Det er nødvendig, for hver dag møter de kvinner som trenger hjelp til å forstå at de har rettigheter:

– Jeg har kjempet for utallige kvinner. Kjempet for at de skal få tilbake husene sine eller sin del av boet. Mange av disse er blitt jaget ut av huset da mannen kom hjem med en ny kone, forteller Maria Alice Mabota, som er utdannet jurist.

Ifølge henne gir ikke familielovene god nok beskyttelse for kvinnene. Nå jobber en gruppe kvinnelige advokater med forslag til nye familielover. – Mosambik har mange sterke kvinner, men dessverre er de underlagt sine fedres og ektefellers lov. Nå er det på tide å si: Nok er nok.

Den svenske forfatteren Henning Mankell er enig. Han hadde verdenspremiere på teaterstykket sitt, *Noras døtre*, under seminaret i Mosambik. – Ibsens tanker om frihet og frigjøring av kvinner er universelle. Og i Mosambik er disse tankene høyst relevante. For eksempel så jeg en dag to afrikanske menn plassere en fem kilos sementsekk på hodet til en kvinne. Kommentaren deres var at afrikanske kvinner er så sterke, de tåler det, forteller Henning Mankell. Han har bodd i Mosambik i 20 år. Derfor vet han at Afrikas framtid avhenger av at kvinnene får del i friheten Ibsen beskriver, at de frigjøres fra sine fysiske og mentale byrder.

– Når teateret fram til Noras afrikanske søstre?

– Teater er en av de beste måtene å nå de som ikke kan lese og skrive. Mosambiks eldste teatergruppe, Mutumbela Gogo, er godt kjent av folk flest. Teatrets direktør er en mektig kvinne som også har Ibsens *Et dukkehjem* på repertoaret. Selv er jeg stolt over at Teatro Avenida, der jeg er kunstnerisk leder, har alle slags tilskuere. De fleste er studenter, teaterinteresserte og kommer fra middelklassen, men både presidenten og gatebarn er blant pu-

blikum, sier Mankell. Han føyer til at Ibsen-seminaret har en workshop for teatergrupper fra hele Mosambik. Slik skal de afrikanske søstrene bli kjent med Nora. Ifølge teaterdirektør Manuela Soeiro har Ibsen fortsatt sprengekraft i seg. Det er årsaken til at hun tidligere i år satte opp *Et dukkehjem*, som blir vist på nytt under Ibsen-seminaret denne uka.

I Mosambik er det ikke vanlig at kvinner forlater mennene sine. Her er det langt vanligere at kvinnene blir forlatt, eller må forlate huset. Og det handler ikke bare om kvinner som bærer sement på hodet. Av og til bygger de faktisk huset til mannen. Men nå må afrikanske menn passe seg, for det finnes kvinner som er begynt å si «nei», advarer teaterdirektøren. Hun lever og ånder for teater og har møysommelig spart penger for å redde Teatro Avenida.

– Teatret har stadig vært nødt til å stenge. Men nå har vår mest kjente teatergruppe, Mutumbele Gogo, fast spillested. At de kan feire sitt 20-årsjubileum i eget teater samtidig som Ibsen-seminaret, er ekstra gledelig, mener den kvinnelige teaterieren, og legger til at kultur er et av få områder hvor kvinner kan gå sine egne veier og fremme andre verdier enn de etablerte. Selv er Manuela Soeiro mest opptatt av å sette opp stykker som griper direkte inn i dagens samfunn, enten de handler om kvinnefrigjøring, korrupsjon eller aids. [...]

Oppgaver til «Den afrikanske Nora»

1. Spørsmål til innholdet i artikkelen.

1. Hva mener Graça Machel når hun sier at hun ser en Nora i mange afrikanske medsøstre?
2. Hva mener Graça Machel når hun sier dette om kvinnen i Mosambik: «Hun lever under en patriarkalsk lov slik Ibsens Nora gjorde.»
3. Hvorfor blir hele Mosambik sammenlignet med *Et dukkehjem*? Hva var kommentaren til de afrikanske mennene som plasserte en sementsekk på hodet til en kvinne? Tror du Henning Mankell var enig?
4. Hva betyr denne setningen: «– Når teateret fram til Noras afrikanske søstre?»